

УДК 14 (091) 430 "18" (092)

КРИТИЧНА ОНТОЛОГІЯ М. ГАРТМАНА І СУЧАСНА НАУКОВА КАРТИНА СВІТУ

Ігор Держко

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, 79010, Україна,
e-mail: philosophy@meduniv.lviv.ua*

Розглянуто евристичні можливості критичної онтології М. Гартмана у становленні посткласичної картини світу, побудованої на основі концепції холізму і синергізму, в контексті яких світ постає як неподільна цілісність, що містить в основі метафізичну буттєву протоструктуру, яка задає інтегральну єдність і осмисленість універсуму. Систематизовано й проаналізовано головні евристичні ідеї нової онтології М. Гартмана, що є філософськими корелянтами принципів і елементів посткласичного світорозуміння і світотлумачення.

Ключові слова: картина світу, онтологія, метафізика, антропний принцип, синергетика, телеологія, посткласична парадигма, філософія постмодернізму.

Основна проблема сучасності – гостра соціоекологічна, соціокультурна, антропологічна криза глобального масштабу. Вихід із цієї складної ситуації людського розвитку бачимо в пошуку нових засад буття, на основі яких можливо було б здійснити глибинну психодуховну трансформацію людства. Йдеться про становлення нової метафізики, як духовної основи ноосферної ідеології, у якій, за висловом С. Кримського, швейцера ідея благоговіння перед життям переросла б у ширшу концепцію благоговіння перед буттям як таким: “Буття – найвище благо, а не предмет для інструментальної маніпуляції, природа – не сировина, позбавлена святості, а наше загальне середовище, життєвий топос всього суцього” [7, с. 274].

На жаль, поява системних досліджень, які стверджують, що людська цивілізація увійшла в нисхідну стадію розвитку, супроводжується ще й свідомою чи несвідомою дискредитацією буття і поступовим, а іноді й прямим заміщенням буття небуттям, особливо в постмодерністській філософії і культурі. Характерні з цього погляду заголовки Віденських лекцій постмодерніста Р. Рорті: “Істина без відповідності реальності”, “Світ без субстанції і сутності”, “Етика без загальних зобов’язань”.

За таких історичних умов реабілітація метафізики, її фундаментальних абсолютів – не данина філософській моді, а нагальна потреба створювати філософію виживання (на основі посткласичної картини світу), що слугувала б новітньою методологічною парадигмою формування екоцентричної свідомості і діяльності.

В цьому контексті **метою статті** є аналіз і систематизація евристичних ідей М. Гартмана як одного із фундаторів нової метафізики, предметом якої є осягнення світу людини, Всесвіту як нероздільної цілісності, метафізики, яка слугувала б світоглядною основою для консервативного повороту до екології буття. На жаль, кризові явища в сучасній філософській думці, квінтесенцією якої є домінування постмодерністського світобачення, не сприяють цьому об’єктивному процесу.

Однак поки філософи визначаються, фізики, космологи, біологи в різних куточках планети всерйоз і самотужки конструюють справді цілісну (холістичну) картину світу, в основі якої – метафізична буттєва протоструктура, що усуває дуалізм філософських учень про буття, забезпечуючи всеосяжну цілісність і осмисленість світу (“вакуумна картина світобудови”, концепція “семантичного космосу”). Проте без філософії цього зробити не вдасться. Буття, як пишуть його захисники М. Гайдегер, М. Гартман, засобами “чистої науки” пізнати неможливо. Тільки філософія, спираючись на здобутки природознавства, спроможна наділити пізнання смислами, концептуалізувати його. Кажучи про роль філософії у формуванні справді цілісної картини світу, М. Гартман зазначає, що вона має прагнути охопити різноманітні й проблемні “буттєві відносини”, щоб претендувати на досягнення повноти світу й самої людини. “Отже, треба було зрозуміти людину, зокрема її свідомість, керуючись її входженням у цілісність реального світу. Таким чином дійшли до давньої проблеми онтології, тобто тієї науки, яку колись заради теорії пізнання відсунули, від якої, зрештою, відмовилися” [2, с. 321].

Адекватна оцінка сучасного прочитання філософської спадщини можлива лише на базі концептуально-нелінійного підходу до її історичного аналізу. На думку М. Гартмана, кожний елемент філософської спадщини є самоцінним і своїм смисловим потенціалом спрямований на майбутнє.

Як це не парадоксально, але філософська спадщина – вість з минулого, за якою верстається майбутнє. Такої креативної оцінки цілковито заслуговує творчий доробок одного з фундаторів онтологічного повороту в філософії ХХ століття – М. Гартмана, який поряд з М. Гайдегером став на захист метафізики як оберега тих абсолютів, завдяки яким можливі існування й розвиток людської цивілізації і буття як такого.

Обґрунтовуючи трансцендентну суть пізнання, його буттєвість, М. Гартман у своїй практичній онтології передбачив низку евристичних ідей, які згодом підтверджено розвитком тих чи інших наук, зокрема в синергетиці, фізиці, математиці, космології (антропний принцип, філософське обґрунтування принципу неповноти в концепції К. Геделя, ідеї несилової взаємодії у фізиці, синергетиці, ідеї об’єктивного існування ідеальної реальності як кореляту вакуумної картини світу, семантичного космосу, ідеї холізму в науковій картині світу – у Д. Бома, В. Налімова, В. Шипова, К. Прібрама).

Свою концепцію нової онтології М. Гартман будує фактично на принципі антропності, що його науково обґрунтували згодом у 70-х роках ХХ ст. фізики, космологи. Згідно з антропним принципом, не тільки людина адаптована до Всесвіту, а й Всесвіт адаптований до людини, тобто внутрішня організація Всесвіту скорельована таким чином, щоб існування людини, її пізнавальна і практична діяльність стали можливими.

У цьому контексті відправна позиція онтології М. Гартмана – відмова від суб’єктивістської традиції, яка вбачає в пізнавальній діяльності причину буття об’єкта. Фундаментальним принципом критичної онтології М. Гартмана є інтенційність буття, а звідси – апріорна заданість природою констант і інструментарію пізнавального ставлення людини до світу. Намагаючись на цій основі об’єднати теорію пізнання з онтологією об’єкта пізнання в абсолютній тотожності суб’єкта й об’єкта, М. Гартман доводить, що пізнання як таке – це буттєве відношення між суцим і об’єктом і таким самим суцим суб’єктом. “Кожний предмет

(фізичний або ідеальний) не є чистим конструктом нашої думки. Він має власне буття і є частиною об'єктивної ієрархії буття світового" [1, с. 252].

Пізнавальні акти трансцендентні, тобто за змістом й інструментально зумовлені антропними, метафізичними чинниками, укорінені в глибинах самого буття. І справді, як пізніше експериментально довела глибинна психологія і квантова фізика, існують передумовні контури речей та ідей, архетипні схеми орієнтирів на пізнання і споглядання світу [5, с. 82]. У руслі класичної інтерпретації процесів пізнання М. Гартман доводить, що архетипні схеми суцього чи первинні форми світовідчуття і світорозуміння закладені в ідеальному бутті, яке, на його думку, не слід ототожнювати зі свідомістю, вони є такими самими об'єктивними, як і реальний світ. Ідеальне не є продуктом мислення, що абстрагує й узагальнює, а саме мислення спрямоване на нього як на свій об'єкт (предмет). Реальне буття – світ існування. Ідеальне буття – світ сутності. Воно – поза простором і часом, незмінне, статичне, вічне, завжди суще і схоплюється тільки апіорі. Реальне буття має просторово-часовий характер. Воно індивідуальне і неповторне. Розмірковуючи в руслі антропного принципу, М. Гартман доводить, що мислення, свідомість, людська діяльність як реальне буття завжди передбачає ідеальну структуру, містить її, скеровується нею [3, с. 615-616].

Таким чином, суб'єктивне, ідеальне, свідомість, духовність не виникають зі самих себе, а безпосередньо пов'язані з осягненням об'єктивного ідеального, як інформаційно-управлінської матриці самої природи (антропний принцип). Донедавна такі думки сприймали як спекулятивні, такі, що не мали конкретних підтверджень. Однак феноменальні відкриття у сфері трансперсональної психології (С. Гроф, К. Уїлбер), квантової фізики (Д. Бом, Ф. Капра, К. Прібрам), математики (В. Налімов, Г. Бейтсон, К. Гедель) дали змогу впритул наблизитися до формування холономної (архетипової) парадигми, яка визнає можливість окремого і незалежного існування матеріального субстрату (мозку) і психіки як такої і предвічних та первинних ментальних матриць світобудови, архетипів колективного несвідомого.

Особливо наочно математично підтверджує ідею об'єктивного існування ідеального буття теорія семантичного поля В. Налімова, яке існує паралельно і незалежно від світу матерії. Згідно з цією теорією, всі ідеальні смисли світу спресовані в цьому семантичному полі. Спресованість смислів буттєвості – нерозпакований (непроявлений) світ семантичного вакууму. Згідно з В. Налімовим, свідомість – оператор розпакування смислів. Тобто головна її функція – вловлювати з ідеального буття (семантичного космосу) те, що найбільше відповідає нагальним потребам людської буттєвості.

Фактично на основі математичного обґрунтування, солідаризуючись з критичною онтологією М. Гартмана, В. Налімов слушно зазначає: "Смисл – поняття не логічне, а онтологічне. Це категорія суцього. Смисл, як я собі уявляю, існує наперед дано, так само, як існують фундаментальні фізичні константи (антропний принцип). Існують, не будучи створені. Природу смислів можна схопити тільки в їхній динаміці. Тільки через вияв їх у Бутті, яке містить свідомість" [10, с. 283].

Аналогічну позицію свого часу висловив М. Гартман, який стверджував, що філософські системи приходять і відходять, але вони завжди ґрунтуються навколо "вічних" одних і тих самих проблем. Їх зміст не змінюється з прогресом знання. Вони зумовлені структурою Всесвіту і становищем людини у світі. "Метафізичними в

цьому значенні є всі проблеми, щодо яких не застосовують прямих рішень, зовсім неістотно, у якій сфері філософії вони перебувають. Фактично, вони розсіпані у всіх сферах, розташовуючись усюди на другому плані пізнаного” [1, с. 22].

Проводячи паралель в описі двох рівнів буття – реального й ідеального (семантичного), М. Гартман дійшов висновку про передданість існування констант, які визначають властивості не тільки фізичного, а й семантичного світу. Керуючись припущенням про існування в ідеальному світі передумовних смислів, М. Гартман у контексті критичної онтології розвиває концепцію незмінних етичних цінностей. І справді, як засвідчують дослідження у сфері синергетики, духовні цінності не винаходять, ми черпаємо їх смисл спонтанно з семантичного простору буттєвості. Вони закарбовані архетипно, крім того, за М. Гартманом, цінності неможливо осягнути раціонально, вони відкриваються в актах спонтанного вибору, в актах любові і ненависті, які постають як ціннісні почуття.

Розмірковуючи над програмувальною роллю ідеальних матриць, патернів буттєвості, М. Гартман, ще задовго до відкриття синергетикою принципу детермінації теперішнього майбутнім, увів у науковий вжиток поняття цільової причини, згідно з якою теперішній стан відкритої системи детерміновано минулим причинно і майбутнім телеологічно. Майбутнє несилowym чином (інформаційно) наче “підлаштовує” під себе теперішнє.

Телеологія, пише М. Гартман, стверджує “залежність більш раннього від більш пізнього”. Незалежно від процесу власне пізнання ми постійно живемо, усвідомлюючи, що потік подій неухильно “наступає” на нас, що це “майбутнє” нестримно вступає в теперішнє [3, с. 397],

Задовго до виникнення синергетики М. Гартман висунув продуктивну гіпотезу про тенденцію зростання енергетичної економії, зменшення ентропії в процесі переходу від нижчих рівнів буття, акцентуючи на превалюванні у вищих рівнях буття несилowych (інформаційних) взаємодій.

На підтвердження його гіпотези, синергетика виявила створений природою спосіб економії сили, енергії, стиснення еволюції в часі, а саме резонансне збудження, в якому не сила, а малий, топологічно організований, вплив є найбільш ефективним [5, с. 200].

М. Гартман одним із перших у новітній філософській традиції порушив дуже болісну, особливо для нашого осьового часу, проблему ціннісно-духовних і гносеологічних меж пізнання. Мислячи згідно з антропним принципом, філософ наблизився до висновку про наявність в універсумі гносеологічних і ціннісно орієнтованих констант, які накладають певні обмеження на надмірну, а то й небезпечну пізнавально-діяльнісну експансію людини у світі.

Міркуючи езотерично, учений вказував на зростання суми знань, неправомірних (непояснювальних) з погляду розвитку рівня цивілізації, “надлишкових”, надмірних стосовно пізнавальних і практичних потреб людини. В усіх сферах, стверджує М. Гартман, виявляємо нездоланні межі пізнання, тобто “зайві категорії буття” [1, с. 251], які не знаходять відображення у свідомості як його категорії.

Цей ірраціональний залишок у пізнавальному процесі, що його зауважив М. Гартман, у процесі розвитку цивілізації має тенденцію збільшуватися. Що глибше людина пізнає природу, то дужче природа супротивиться цьому, ніби мстить за

надмірне, а часто екологічно невинувачене, аморальне втручання (проблеми геному, клонування, трансгенні технології, ядерні технології тощо).

Очевидно, що ця ситуація приводить до парадоксу: що досконалішим стає розум, то більше він підвладний помилкам. Це означає, що, попри здобутки і можливості природно-наукового пізнання, розум усе ж має свої гносеологічні й етичні межі. Є такі межові питання, де компетенція фізики, математики, космології тощо зменшується. Як стверджує у своїй критичній онтології М. Гартман, саме ці невіршувані проблеми чи непізнані залишки становлять предмет метафізики. Це насамперед питання цінностей і питання віри. У будь-якій складній проблемі, зазначає вчений, наявний нездоланий, невіршуваний залишок, щось ірраціональне. Осягнення проблем, за М. Гартманом, – це знання про незнання [3, с. 627].

Показово, що М. Гартман осягнув принцип гносеологічної неповноти синхронно з тим, коли його блискуче математично обґрунтував К. Гедель; як кажуть, ідеї витають у повітрі, їх диктує запит осьового часу. Згідно з принципом неповноти К. Геделя, всяка достатньо різноманітна формальна логічна система неповна, якщо вона внутрішньо несуперечлива. Теорема К. Геделя і її філософське обґрунтування в критичній онтології М. Гартмана безпосередньо підтримують метафізику, телеологію і позбавляють глобальних претензій науку, від С. Лапласа до А. Ейнштейна, які плекали ілюзію, що єдина наукова теорія всього буде гранично досконалою, аналогічно до філософсько-спекулятивної системи Г. Гегеля.

Особливою заслугою М. Гартмана є його філософське прозріння щодо загрози гносеологічного колапсу, який може охопити сучасну науку в разі подальшого ігнорування метафізичних за змістом методів осягнення універсуму. Зокрема, сучасна еволюція фізики, математики, біології, попри феноменальні досягнення, продемонструвала принципові межі фізико-математичного пізнання.

Подолання таких труднощів, парадоксів пізнання й осягнення світу, на думку філософа, можливе лише із залученням онтологічного підходу на засадах поєднання наукових методів пізнання з позанауковими, власне, з метафізичними способами осягнення буття. Наука – лише один із багатьох способів і засобів пізнання природи релігійного, філософського, міфологічного, морального, художнього. Місія, яку традиційно покладають на науку – пояснити все – для неї виявилася нездійсненною.

За М. Гартманом, онтологічний підхід трактує пізнавальне відношення як укорінене в бутті, що дає змогу осягнути його входження у взаємозв'язки життя, його диференційованість за “рівнями буття”. Тому одному цілісному світу відповідає безліч картин рефлексії [1, с. 252].

Обмеженість суто наукового підходу полягає в тому, що наука дає функціональне пояснення буттєвості, відповідаючи на запитання “як”, але не відповідаючи на запитання “чому”. Одвічні запитання “для чого і чому існує навколишній світ і люди?”, “чому природа розумна?” перебувають поза наукою, поняття телеологічні з неї усунуто. “Буття, – зазначає М. Гартман, – останнє, про що ще допустимо запитувати. Але його ніколи не можна визначити. Визначати можна, тільки використовуючи як основу щось інше, що перебуває за межами шуканого. Але останнє таке, що за ним нічого не стоїть”. [3, с. 136].

Цим іншим є трансцендентні поза межові сутності. Тому, щоб дошукатися метафізичних предвічних глибин, процес пізнання, за М. Гартманом, має бути трансцендентним. У людині апіорі онтологічно закладено потребу трансцендентування,

виходу за межі профанного буття. Ця потреба зумовлена природою метафізичного мислення, звернення його до глибинних джерел буттєвості, спрямованість на осягнення першопричини, абсолютного сутнісного начала. Привнесення метафізичного осягнення універсуму в формування цілісної холистичної картини світу є нагальною потребою часу, його диктує факт зустрічі вчених з метафізичним аспектом буття на вищих щаблях наукового пошуку, наукового експерименту. Показовим з цього погляду є популярний вислів математиків, які, перефразовуючи К. Геделя, кажуть: “Бог існує, тому що математика несуперечлива, а диявол існує, тому що несуперечливість неможливо довести”.

У цьому контексті слушно зазначає І. Цехмістро: “Одвічний грандіозний розкол природа – дух, світ – Бог, що породив європейську науку і культуру і який є в її основі, схоже, вичерпав себе і йде до свого завершення... Квантова фізика внесла могутній елемент духовності в сучасну картину світу. Уявлення про унікальну властивість світу бути неподільною цілісністю, що є в її основі, переважають усі найбільш сильні образи духовного досвіду нашої свідомості” [11, с. 354–355].

В аналогічному ракурсі міркує М. Гартман, коли стверджує, що потенційно задані смисли виявляють себе в формах “онтологічного шоку” – проблемним зіткненням людини з непідвладністю світу, з позамежовим, на грані людських можливостей. Згадаймо гетівське “Фауст здригається, коли чує слово “матерія”. У праці “Стосовно засад онтології” М. Гартман зазначив, що смисли буття відкриваються не в раціональному пізнанні, а в емоційно-трансцендентних актах – це досвідне переживання – осягнення, зумовлене можливістю енергійного (вольового, емоційного) своєрідного “буттєвого резонансу людини з надбуттєвим єдиним”.

М. Гартман виокремлює три типи зіткнення з буттям. По-перше, акти сприйняття, у яких суб’єкт переживає життєві обставини як щось зовнішнє, як результат втручання реальності у внутрішній стан людини. По-друге, емоційно-трансцендентні акти передчуття, як форми переживання – осягнення буття в часі непідвладного людині (надія, тривога, страх). По-третє, спонтанні акти (бажання, воля, життєвий порив), як вияв пасіонарної спрямованості людини на буття, на компліментарність з ним. Онтологічний смисл “шокового пізнання” полягає в зближенні з предметом пізнання в напрямі досягнення когерентності з ним.

Ідею М. Гартмана про роль і форми “пізнавально-онтологічного шоку” в пошуку й осягненні закладених у семантичному полі (ідеальному бутті) смислів теоретично й експериментально обґрунтовано в методах розширення свідомості, зокрема в психокультурі “дзен”, трансперсональній психології, онтопсихології. Форми і способи пізнавально-онтологічного шоку є саме тими неординарними методами, які дають змогу змінити гносеологічну парадигму нашого мислення, доповнивши раціонально-дискурсивне мислення континуальним. Ідеться про пошук шляхів долучення до зовнішніх ментальних потоків, зокрема в психокультурі “дзен” це мондо (питання і відповіді з миттєвою швидкістю), “шок”, “надзусилля”, у трансперсональній психології – ототожнення себе з об’єктом вивчення чи проблемною ситуацією.

У цьому контексті цілком у руслі критичної онтології М. Гартмана звучить думка засновника трансперсональної психології С. Грофа: “Замість того, щоб пізнавати об’єкти зовнішнього світу, ми стаємо ними. І, хай як це дивно, стаючи ними, одержуємо доступ до нової й абсолютно незнайомої інформації про них. Це

радикально інший спосіб здобувати знання про Всесвіт – ми не реєструємо різні якості зовнішніх об'єктів завдяки своєму сенсорному апарату з подальшим аналізом і синтезом одержаної інформації, а стаємо цими об'єктами” [4, с. 161–162].

Таким чином, відмовившись від суб'єктивістської традиції, стверджуючи, що пізнання – не конструювання, а “схоплювання” об'єктивної дійсності, М. Гартман спрогнозував контури синергетичної картини світу, яка ґрунтується на ідеї цілісності, холізму, згідно з якою універсум природи, біосфери, ноосфери, суспільства, людини становлять єдину, хоч і ієрархічну цілісність. Гносеологічне осягнення цієї цілісності ґрунтується на тому, що людина перебуває не поза об'єктом вивчення, а всередині нього, вона лише частина, яка пізнає ціле.

Блискучим підтвердженням правильності онтогносеологічної парадигми М. Гартмана є виникнення і становлення новітнього напрямку психології, а саме онтопсихології. Фундаментальним відкриттям онтопсихології є інтенційність природи, тобто апріорна заданість у ній онтоматриць людської вітальності [9, с. 40]. Мета онтопсихології, як стверджує її засновник А. Менегетті, – осягнути людину відповідно до того, як її задумало життя, інтенційність природи [8, с. 53]. Щоразу, здійснюючи вибір, дію, пізнавальний акт, “людина заробляє собі буття” [8, с. 67]. Це цілком відповідає основоположній тезі М. Гартмана про те, що пізнання, знання, розширюючи власні межі, одночасно розширює межі реальності.

Отже, критична онтологія М. Гартмана може бути евристичним ключем до формування нового типу метафізики, яка, за висловом філософа, спиратиметься не на спекулятивну трансценденцію, що ґрунтується на штучному розколі природа – дух, світ – бог, релігія – наука, матеріалізм – ідеалізм, а на пізнанні природного устрою світу, цілісного і водночас ієрархічного [2, с. 322]. Це метафізика трансперсонального зразка, яка осягла універсум і світ людини як неподільну цілісність, у якій не тільки долається споконвічне протиставлення матерії і духу, людини і природи, науки і релігії, а й формується картина світу, універсальна свідомість як синтез наукової ментальності і релігійної духовності, що є умовою справді глобальної психодуховної трансформації людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гартман Н.* Систематическая философия в собственном изложении // В кн.: Фауст и Заратустра. СПб.: Алетейа, 2001. С. 214–278.
2. *Гартман Н.* Старая и новая онтология // Историко-философский ежегодник. М.: Прогресс, 1998. С. 321–344.
3. *Гартман Н.* К основоположению онтологии. СПб.: Наука, 2003.
4. *Гроф С., Ласло Э., Рассел П.* Революция сознания. Трансатлантический диалог. М.: ООО Изд-во АСТ, 2004.
5. *Князева Е., Курдюмов С.* Синергетика нелинейность времени и ландшафты коэволюции. М.: Ком. Книга, 2007.
6. *Кримський С.* Запити філософських смислів. К.: ПАРАПАН, 2003.
7. *Кримський С.* Під сигнатурою Софії. К.: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2008. – 367 с.
8. *Менегетті А.* Введения в онтопсихологию. М.: БФ “Онтопсихологии”, 2008.
9. *Менегетті А.* Онтопсихология: практика и метафизика. М.: ННБФ “Онтопсихологии”, 2006.

10. *Налимов В.* Разбрасываю мысли. М. Прогресс–Традиция, 2000.
11. *Цехмистро И.* Холистическая философия науки. Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2002.

**CRITICAL ONTOLOGY OF M. HARTMANN
AND CONTEMPORARY SCIENTIFIC WORLDVIEW**

Igor Derzhko

*Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
Pekarczka Str., 69, Lviv, 79010, Ukraine,
e-mail: philosophy@meduniv.lviv.ua*

The author of present article investigates the heuristic possibilities of critical ontology of M. Hartmann through addressing to postclassical worldview, based on the conception of holism and synergism. The world is exposed by indivisible totality in which metaphysical protostructure of a being acknowledges the integral unity and rethinking of universe. The author analyses the main heuristic ideas of Hartmann's new ontology which are philosophical correlatives of principles and elements postclassical worldview and world's interpretation.

Key words: worldview, ontology, metaphysics, anthrop principle, synergetic, teleology, postclassical paradigm, philosophy of postmodernism.

**КРИТИЧЕСКАЯ ОНТОЛОГИЯ Н. ГАРТМАНА
И СОВРЕМЕННАЯ НАУЧНАЯ КАРТИНА МИРА**

Игорь Держко

*Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого,
ул. Пекарская, 69, г. Львов, 79010, Украина,
e-mail: philosophy@meduniv.lviv.ua*

Рассмотрены эвристические возможности критической онтологии Н. Гартмана в становлении постклассической картины мира на основе концепции холизма и синергизма, в свете которых мир выступает как неделимая целостность, которая в своем основании содержит метафизическую протоструктуру, задающую целостность и осмысленность универсуму. Автором проведена систематизация и анализ основных эвристических идей новой онтологии Н. Гартмана, которые являются философскими коррелянтами принципов и элементов постклассического миропонимания и мироистолкования.

Ключевые слова: картина мира, онтология, метафизика, антропный принцип, синергетика, теология, постклассическая парадигма, философия постмодернизма.

Стаття надійшла до редколегії 2.03.2009

Прийнята до друку 16.04.09